

ОРАСІО КІРОГА

ОПОВІДІ ПРО КОХАННЯ, БОЖЕВІЛЛЯ ТА СМЕРТЬ

Переклад Галини Грабовської

*Obra editada en el marco del Programa «Sur»
de Apoyo a las
Traducciones del Ministerio de Relaciones Exteriores
y Culto de la República Argentina*

Programa **Sur**

*Це видання здійснено
в рамках Програми підтримки перекладів «Sur»
Міністерства закордонних справ
та культу Аргентинської Республіки*

Horacio
QUIROGA

**CUENTOS DE AMOR,
DE LOCURA Y DE MUERTE**

ALBA Editores

Орасіо
КІРОґА

ОПОВІДІ ПРО КОХАННЯ, БОЖЕВІЛЛЯ ТА СМЕРТЬ

З іспанської переклала

Галина Грабовська

ЛЬВІВ

УДК 821.134.2

К-11

Орасіо Кірога

ОПОВІДІ ПРО КОХАННЯ, БОЖЕВІЛЛЯ ТА СМЕРТЬ

Оповідання

З іспанської переклала Галина Грабовська

Перекладено за виданням:

Horacio Quiroga

CUENTOS DE AMOR,

DE LOCURA Y DE MUERTE

ISBN 956-8187-76-6

Alba Editores

Орасіо Кірога (Уругвай, 1878–1937) — казкар і химерник, чії новели про темні боки людської психіки, фатальні природні сили, пройняті похмурою фантастикою.

З-під його пера вийшли численні збірки оповідань: «Казки сельви», «Пустеля», «Анаконда», «Чужий злочин». Проте найзнаменитішою книжкою новел «уругвайського Едгара По» є «Оповіді про кохання, божевілля та смерть» (1917).

Розчарування, журба і смерть, кохання, відвага і гідність є темами цієї збірки, яку уклав сам автор, витворивши своєрідний творчий стиль, у якому фантастичні елементи поєднані із суворим реалізмом. Ці так звані «страшні» оповідання Кіроги, на жаль, мало відомі нашому читачеві.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко».**

ISBN 978-617-7654-32-1

© Галина Грабовська, український переклад, 2020

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2020

ЗМІСТ

7	НАША ПЕРША ЦИГАРКА
17	КОРАБЛІ-САМОГУБЦІ
21	МОЗКОВА ГАРЯЧКА ТА ЇЇ ТІНЬ
48	ПОРА КОХАННЯ
71	ДИКИЙ МЕД
77	ЗАРІЗАНА КУРКА
86	СОЛІТЕР
92	ПОДУШКА З ПІР'Я
97	ЗА ТЕЧІЄЮ
101	СОНЯЧНИЙ УДАР
109	КОЛЮЧИЙ ДРІТ
121	ДВОЄ ПЕОНІВ
133	ЯГВАЇ
145	ЛОВЦІ КОЛОД
152	СМЕРТЬ ІЗОЛЬДИ

НАША ПЕРША ЦИГАРКА

Не було веселішої пори, ніж та, яку Марії і мені забезпечила своєю смертю наша тітка.

Люсія повернулася з Буенос-Айреса, де провела три місяці. Того вечора, лягаючи спати, ми чули, як Люсія казала мамі:

— Дивина!.. У мене спухли брови.

Мама уважно оглянула брови нашої тітки й за якусь хвилюку відповіла:

— Так і є... Ти щось відчуваєш?

— Ні... Лише хилить на сон.

Наступного дня, близько другої по обіді, ми раптом зауважили велике збудження в домі: двері, що відчинялися й не зачинялись, уривчасті вигуки, перелякані обличчя. У Люсії була віспа, до того ж кривава, яку вона підхопила в Буенос-Айресі.

Ясна річ, ми, моя сестра і я, були у захваті від цієї драми. Дітям майже завжди не щастить: щось надзвичайне відбувається не в них удома. Цього разу наша тітка — саме наша тітка — захворіла на віспу! Я, щасливе дитя, уже мав на карбі, й дуже цим пишався, дружбу з агентом поліції і контакт із клоуном, який, перескочивши через кілька рядів, сів на місце поруч зі мною. Та зараз щось важливе відбувалося саме в нашому домі; і сповістити це першому хлопцеві, який спинився біля вхідних дверей, аби дивитися, вже було в моїх очах пихою, з якою малюк у глибокому траурі вперше проходить повз своїх ошелешених і заздрісних малих сусідів.

Того самого дня ми покинули наш дім, перебравшись в єдине місце, яке змогли знайти в такому поспіху: в стару садибу на околиці. Мамина сестра, яка в дитинстві вже хворіла на віспу, лишилася біля Люсії.

Звісно, у перші дні мама страшенно тривожилася за дітей, які цілували хвору на віспу. Натомість ми, перетворившись на несамовитих робінзонів, не мали часу, щоби згадувати про нашу тітку.

Садиба вже давно спала у своїй тінистій і вологій тиші. Вицвілі апельсинові дерева, розложисті персикові дерева, айви, що скидалися на вербові кущі, присадкуваті смокви, густий килим опалого листя, що приглушував кроки, — усе це створювало відчуття земного раю.

Ми не були Адамом і Євою, ми були героїчними робінзонами, яких до такої долі довело велике родинне горе: смерть нашої тітки, що настала через чотири дні після початку нашої виправи.

Цілими днями ми нишпорили садибою, хоча занадто гіллясті смокви трохи нас тривожили. Колодязь також породжував у нас географічний неспокій. То був старий і незавершений колодязь, робота над яким спинилась на глибині 14 метрів, упершись у кам'яне дно, сховане тепер за папороттю і косянцем, які росли на його стінах. Однак його потрібно було конче дослідити, і завдяки безустанним зусиллям ми зуміли дотягти до його краю велику каменюку. Позаяк колодязь ховався за заростями тростини, нам вдався цей маневр, і мама ні про що не дізналась. Утім Марія, чие поетичне натхнення завжди верховодило в наших затіях, наполягла, аби цю ми відклали, допоки рясна злива, заповнивши колодязь до половини, забезпечить нам і мистецьке, і наукове задоволення.

Та перш за все ми робили щоденні вилазки в зарості тростини. Аж два тижні пішли на те, аби повністю їх дослідити — через густе сплетіння зеленого пруття, сухого пруття, вертикального пруття, косоного пруття, схрещеного пруття, здвоєного при землі пруття. Гущавина була усипана

сухим листям, яке не долетіло до землі та за найменшого контакту сповнювало повітря порохом і дрібними цурпалками.

Проте ми з сестрою з'ясували таємницю; і годинами сиділи в напівмороці тінистої криївки десь у закутку, безмовні, міцно притиснувшись одне до одного і насолоджувались гордістю за те, що нам не страшно.

Саме там, засоромлені тим, що не маємо нових ідей, ми надумали курити. Мама була вдовою, і з нами зазвичай жили дві її сестри і на ту пору її брат, той самий, який приїхав із Люсією з Буенос-Айреса.

Цей наш двадцятирічний дядько, дуже елегантний і зарозумілий, приписав собі певні права на нас двох, і мама, через її теперішню скорботу і безхарактерність, цьому потунала. Ми з Марією на той час відчували до нього глибоку антипатію.

— Запевняю тебе, — казав він мамі, вказуючи на нас підборіддям, — що хотів би завжди жити з тобою, аби пильнувати твоїх дітей. Вони завдадуть тобі мороки.

— Облиш їх! — відказувала мама стомлено.

Ми не казали нічого, але презиралися поверх тарілок.

Так от, у цього суворого суб'єкта ми вкрали пачку цигарок; і хоча нам кортіло нараз прилучитися до привілеїв дорослих, ми зачекали на приладдя. Цим приладдям була файка, де чашечка була зроблена зі шматка тростини, цибух — зі стрижня для завіси, а скріплювальним цементом була замазка із нещодавно вставленого у вікно скла. Люлька вийшла чудовою: великою, легкою і різнокольоровою.

У нашому лігвищі в заростях тростини ми з Марією набили її з непохитним і релігійним благоговінням. Тютюн із п'яти цигарок перекочував у неї; ми посідали, задерши коліна догори, я запалив люльку і затягнувся. Марія, пожираючи мене очима, помітила, що мої очі наповнилися

сльзьми. Ніколи не було і не буде нічого гидкішого; та все одно я мужньо проковтнув противну слину.

— Добре? — нетерпляче запитала Марія, простягаючи руку.

— Добре, — відповів я, віддаючи їй жакливе приладдя.

Марія затягнулась іще сильніше. Я уважно на неї дивився і своєю чергою зауважив її сльози й одночасний рух уст, язика і горла, які цього не приймали. Та її мужність була більшою за мою.

— Добре, — сказала вона з повними сліз очима, скривившись. І знову героїчно піднесла до вуст бронзовий стрижень.

Її конче треба було рятувати. Гордість, і лише вона, знову штовхала її вдихати той пекельний дим, що смакував як *sal de Chantaud*, та сама гордість, яка змусила мене вихваляти перед нею нудотне куриво.

— Ану, цить! — сказав я різко, наставивши вухо. — Здається, це та коралова змія, яку ми бачили днями... Мабуть, десь тут у неї є кубло.

Марія підвелася, відклавши файку на бік. І пильно прислухаючись і приглядаючись, ми пішли звідти геть, на позір жадаючи побачити тварючку, та насправді — ухопившись, як смертники, за вигаданий мною поважний привід, аби обачливо відступитися від тютюну так, щоб наша гордість не постраждала.

Через місяць я вернувся до файки з тростини і того разу із зовсім іншим результатом.

Через якусь нашу витівку дядько підніс на нас голос значно гучніше, ніж ми з сестрою могли йому дозволити. Ми пожалілися мамі.

— Ба, не звертайте уваги, — відповіла мама, майже не слухаючи нас. — Він такий є.

— Одного дня він стане нас бити, — запхенькала Марія.

— Якщо не дасте йому приводу, то не стане. Що ви йому зробили? — додала вона, звертаючись до мене.

— Нічого, мамо, але я не хочу, щоб він мене торкався, — заперечив я своєю чергою.

Цієї миті увійшов наш дядько.

— А, він тут, цей твій цілий Едуардо... Твій синочок іще тебе порадує, от побачиш!

— Вони жаліються, що ти хочеш їх бити.

— Я? — вигукнув дядько, змірявши мене очима. — Наразі я про це не думав. Та щойно ти виявиш до мене неповагу...

— І добре зробиш, — кивнула мама.

— Я не хочу, щоб він мене торкався! — повторив я, червоний від люті. — Він мені не батько!

— Але за відсутності твого бідолашного батька він твій дядько. І дайте мені нарешті спокій! — сказала вона на-самкінець, відпихаючи нас.

Залишившись на подвір'ї самі, ми з Марією глянули одне на одного палаючими очима.

— Мене ніхто не битиме, — рішуче заявив я.

— Ні... Мене також! — підтвердила вона.

Як завжди раптово на мою сестру зійшло натхнення з шаленим сміхом і тріумфальним маршем:

— Дядько Альфонсо... йолоп! Дядько Альфонсо... йолоп!

Коли за якийсь час я на нього наткнувся, з його погляду мені здалося, що він нас чув. Проте на той час ми вже запланували історію про Брикливу цигарку, то був епітет найвищої слави мула Мауда*.

Загалом ідея брикливої цигарки полягала в тому, щоб у пачку цигарок, яку дядько Альфонсо завжди тримав на своєму нічному столику, бо курих їх під час сіести, покласти петарду, загорнуту в цигарковий папір.

* Мул Мауд — герой знаменитого коміксу *And Her Name Was Maud*, що виходив на початку ХХ сторіччя в США. — Тут і далі — прим. перекл.

Один кінець було відрізано, аби цигарка не завдала надто сильної шкоди курцеві. Вулканічного фонтану іскор було б достатньо, і взагалі весь успіх нашої затії тримався на тому, що наш дядько в напівсонному стані не помітить особливої штивності своєї цигарки.

Іноді події розгортаються так стрімко, що немає ні часу, ні духу їх оповідати. Я знаю лише те, що дядько вилетів зі своєї кімнати, як бомба, знайшовши маму в їдальні.

— А, ти тут! Знаєш, що вони зробили? Присягаюся, цього разу вони мене запам'ятають!

— Альфонсо!

— Що? Ще бракувало, щоб ти також... Якщо ти не вмієш виховувати своїх дітей, то це зроблю я!

Почувши розлючений голос дядька, я, який досі невинно малював разом із сестрою рисочки на закрайку колодязя, забіг через другі двері в їдальню і став позаду мами. Дядько мене побачив і кинувся на мене.

— Я нічого не робив! — закричав я.

— Постривай! — ревів мій дядько, бігаючи за мною довкола столу.

— Альфонсо, облиш його!

— Потім я тобі його лишу!

— Я не хочу, щоб ти мене чіпав!

— Ну ж бо, Альфонсо. Ти сам, як дитина!

То було останнє, що можна було сказати дядькові. Він вилаявся і припустив за мною так, що ледь мене не наздогнав. Але тієї миті я вилетів, як з пращі, у розчинені двері й помчав у напрямку садиби, дядько біг за мною. За п'ять секунд ми, наче блискавка, проминули персикові, апельсинові й грушеві дерева, і саме в ту мить дуже чітко з'явилась ідея колодязя з його каменем.

— Я не хочу, щоб він мене чіпав! — закричав я знову.

— Постривай!

Тієї миті ми забігли в зарості тростини.

— Я скочу в колодязь! — зарепетував я, аби почула мама.

— Я сам тебе туди скину!

І тут я щез з його очей за тростиною; на бігу я штовхнув камінь для досліджень, який чекав дощу, і відскочив убік, зарившись в опале листя.

Одразу ж прибіг дядько: згубивши мене з очей, він водночас почув там, на дні колодязя, страшний удар розтрощеного тіла.

Дядько спинився, цілком змертвілий; розглянувся довкіл своїми розширеними очима і наблизився до колодязя. Спробував зазирнути всередину, але на перешкоді стала папороть. Тоді він, схоже, задумався і, оглянувши уважно колодязь і довкола нього, став мене шукати.

На жаль, минуло небагато часу відтоді, як дядько Альфонсо своєю чергою перестав ховатися від своїх батьків, тому відповідні стратегії були дуже свіжими в його пам'яті, і він зробив усе можливе, аби мене знайти.

Дядько відразу виявив мою схованку, вперто вертаючись до неї завдяки своєму дивовижному нюхові, та окрім того, що мене цілком і повністю ховало опале листя, його переслідував звук падіння мого тіла, тож він добре не шукав.

Тоді й вирішили, що я лежу розтрощений на дні колодязя, і це стало початком того, що ми назвемо моєю посмертною помстою. Справа була цілком зрозумілою. З яким лицем мій дядько розповів би мамі, що я наклав на себе руки, щоб запобігти тому, що він мене вдарить?

Минуло десять хвилин.

— Альфонсо! — почувся раптом голос мами на подвір'ї.

— Мерседес? — відповів той, сильно здригнувшись.

Мама явно щось відчула, бо знову зазвучав її схвильований голос.

— А Едуардо? Де він? — додала вона, наближаючись.

— Він тут, зі мною! — відповів дядько зі сміхом. — Ми вже помирилися.

Позаяк мама здалеку не могла побачити ані його блідості, ані дурнуватої гримаси, яка буцімто мала бути блаженною усмішкою, все зійшло добре.

— Ти ж його не бив? — дедалі наполягала мама.

— Ні. То був жарт!

— Жарт! — знову вступила мама.

Тепер уже я став жартувати з дядьком.

Селія, моя найстарша тітка, яка завершила пообідній відпочинок, проходила подвір'ям, і Альфонсо мовчки підізвав її помахом руки. Через кілька секунд Селія видала приглушене «Ох!», схопившись за голову руками.

— Але як? Який жах! Бідолашна Мерседес! Який удар!

Необхідно було знайти якийсь рішення, перед тим як Мерседес дізнається. Витягнути мене ще живого?.. Колодязь був завглибшки чотирнадцять метрів і на дні його лежало гостре каміння. Та хто його знає... Але для цього треба було принести мотузки, привести людей; а Мерседес...

— Бідна, бідна мати! — повторювала моя тітка.

Треба сказати, що наді мною, маленьким героєм, мучеником своєї тілесної гідності, не було пролито жодної сльози. Мама заволоділа всім пафосом їхнього болю, їй вони принесли в жертву мінімальну ймовірність того, що там, унизу, я й досі міг лишатися живим. А це, вразивши мою подвійну пиху мертвого й живого, оживило мое прагнення помсти.

Через півгодини мама знову спиталася про мене, і Селія відповіла їй з такою жалюгідною дипломатією, що мама відразу ж була певна, що сталася катастрофа.

— Едуардо, сину мій! — голосила вона, вириваючись із рук сестри, яка намагалась її тримати, і пориваючись бігти в садибу.

— Мерседес! Присягаюся тобі, що ні! Він кудись пішов!

— Сину! Сину мій! Альфонсо!

Альфонсо побіг їй назустріч і затримав її, побачивши, що вона прямує до колодязя. Мама не думала ні про що конкретне, але побачивши переляканий жест брата, згадала відтак те, що я вигукнув годиною раніше, і видала жахливий зойк.

— Ох! Мій син! Він убився! Лишіть мене! Лишіть мене! Мій син, Альфонсо! Через тебе він помер!

Непритомну маму віднесли геть. Мене аж ніяк не зворушив відчай мами, бо я, причина цього відчаю, насправді був живий і здоровий і попросту у свої вісім років бавився з емоціями так само, як дорослі, які вдаються до напівтрагічних несподіванок. Як же вона зрадіє, коли мене побачить!

А тим часом я насолоджувався сокровенною втіхою від поразки дядька.

— Хм!.. Бити мене! — бурчав я, і досі ховаючись під опалим листям. Тоді обережно підвівся, сів навпочіпки у своїй криївці і видобув добре сховану поміж листям файку. То був якраз той момент, аби з усією серйозністю її викурити.

Дим від того відсирілого, висохлого і знову безліч раз відсирілого й висохлого тютюну в ту мить мав присмак гострого перцю, розчину Куар і сульфату соди, значно ліпший, ніж першого разу. Утім за справу, яка, як я знав, є важкою, я взявся, насупивши брови і стиснувши зубами чубук люльки.

Я викурих, як хочеться мені думати, чотири файки. Пам'ятаю лише те, що зарості тростини зробилися цілком синіми і стали танцювати перед моїми очима. Два чи три молоточки з кожного боку голови почали цюкати мені в скроні, тимчасом як шлунок, опинившись у роті, напряду і сам по собі вдихав останні клуби диму.

Я отямився, коли мене на руках віднесли в дім. Попри те що, я почувався жахливо хворим, мені вистачило розуму

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.